

**Universiteit
Leiden**
The Netherlands

Basiskwaliteit Natuur op het boerenland: mogelijke maatregelen en financieringsmiddelen

Duin, F.C.M. van; Vroomans, L.I.; Biesmeijer, J.C.; Voorberg, W.H.

Citation

Duin, F. C. M. van, Vroomans, L. I., Biesmeijer, J. C., & Voorberg, W. H. (2025). Basiskwaliteit Natuur op het boerenland: mogelijke maatregelen en financieringsmiddelen. *Landschap*, 42(3), 162-171. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4285574>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4285574>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Basiskwaliteit Natuur op het boerenland

Mogelijke maatregelen en financieringsmiddelen

Basiskwaliteit Natuur
natuurherstel
agrarisch gebied
maatregelen
financiering

Herstel van habitatcondities voor algemene soorten is een essentieel onderdeel van natuurherstel. Het concept *Basiskwaliteit Natuur* (BKN) biedt hiervoor een veelbelovend kader. Dit artikel onderzoekt bestaande maatregelen en financieringsinstrumenten voor natuur op boerenland in relatie tot BKN. We inventariseren en categoriseren deze middelen, analyseren hun toepasbaarheid per landschapstype en bespreken ervaringen van agrariërs, met als doel inzicht te geven in kansen en knelpunten voor het realiseren van BKN in de praktijk.

De afgelopen vijftig jaar is de natuur in Nederland sterk achteruitgegaan. Dit geldt niet alleen voor Rode Lijstsoorten, maar ook voor bestuivers en voor algemene soorten als de huismus (*Passer domesticus*) en bruine kikker (*Rana temporaria*) (WNE, 2023; Meesters et al., 2024). Vooral op het boerenland is de achteruitgang zichtbaar: sinds 1990 zijn populaties van veel diersoorten, waaronder broedvogels, marterachtigen en graslandvlinders, bijna gehalveerd (WNE, 2023). Ook karakteristieke plantensoorten, zoals de bleke klaproos (*Papaver dubium*) en korenbloem (*Centaurea cyanus*), zijn grotendeels verdwenen en komen tegenwoordig vrijwel uitsluitend voor in natuurgebieden. Het versterken van alleen natuurgebieden blijkt daarom onvoldoende om het verlies van algemene soorten tegen te gaan. Natuurherstel op landschapniveau is nodig om natuurdoelen, zoals vastgesteld in de Natuurherstelverordening, te realiseren. Het concept *Basiskwaliteit Natuur* (BKN) kan hierbij richting geven. BKN wordt gedefinieerd als “de set van condities die nodig is om algemene soorten algemeen te laten zijn” en is dus minder gericht op specifieke doelsoorten. Door te sturen op condities kunnen alle algemene soorten die in een bepaald habitat voorkomen profiteren (Biesmeijer et al., 2021; Beukema et

al., 2022). We onderscheiden daarbij drie categorieën condities: (1) milieu- en abiotische aspecten (zoals bodemkwaliteit, waterkwaliteit en nutriëntenbalans); (2) landschapsinrichting (zoals de ruimtelijke samenhang van habitats en groenblauwe dooradering); en (3) beheer en gebruik van het landschap (zoals maai-beleid dat is afgestemd op bloeitijden en zaadzetting). Wanneer de condities in deze categorieën tekortschieten, bijvoorbeeld door vervuiling, gebrek aan diversiteit of ongefaseerd beheer, kunnen algemene soorten zich moeilijk handhaven en ontstaat natuurarmoede (Meesters et al., 2024). BKN stelt daarmee een minimeis aan condities en is toepasbaar op verschillende schaalniveaus, door heel Nederland. Omdat een groot deel van het Nederlandse oppervlak wordt gebruikt voor landbouw, ligt juist daar veel potentie om natuurherstel tot ten minste BKN-niveau te realiseren. Voor verschillende landschapstypen hebben we al een behoorlijk beeld van wat algemene soorten zijn (Beukema et al., 2022; Wallis de Vries et al., 2022). In sommige gevallen zijn er al kritische prestatie-indicatoren (KPI's) geformuleerd die als richtlijn kunnen dienen (zie o.a. Meesters et al., 2024; Edixhoven & Jansen, 2024; Provincie Overijssel, 2024). Daarnaast bestaan er voor

F.C.M. (Fleur) van Duin
Centrum voor Milieuwetenschappen Universiteit Leiden;
Naturalis Biodiversity Center,
Darwinweg 2, 2333 CR Leiden;
fleur.vanduin@naturalis.nl

L.I. (Lotte) Vroomans
Vrije Universiteit Amsterdam,
Naturalis Biodiversity Center

J.C. (Koos) Biesmeijer
Naturalis Biodiversity Center

W.H. (William) Voorberg
Naturalis Biodiversity Center

Foto **Jan Marijs**.
Bloemenrand langs een
akker Bij Almere.

Tabel 1 Overzicht van bestaande maatregelen om natuur te versterken. Online te bekijken bij deze editie op landschap.nl of direct via de qr-code.

Table 1 Overview of existing measures to strenghten nature. Available online at landschap.nl or directly via the QR code.

Tabel 2 Overzicht van financiële instrumenten om natuur te versterken. Online te bekijken bij deze editie op landschap.nl of direct via de qr-code.

Table 2 Overview of financial instruments to strenghten nature. Available online at landschap.nl or directly via the QR code.

agrariërs tal van maatregelenpakketten en belonings-systemen om natuur te beheren en milieubelasting te beperken. De vraag blijft echter of deze toereikend zijn om BKN te realiseren. In dit onderzoek inventariseren we de bestaande maatregelen en financieringsinstrumenten en brengen we in kaart in hoeverre deze aansluiten bij de BKN-condities. Ook hebben we gesprekken gevoerd met twee boeren om inzicht te krijgen in de mate waarin de middelen aansluiten op de boerenpraktijk. Met deze analyse willen we kansen en knelpunten identificeren die kunnen bijdragen aan het realiseren van BKN op het boerenland.

Maatregelen voor Basiskwaliteit Natuur op boerenland

Grondbeheerders kunnen op veel verschillende manieren bijdragen aan biodiversiteit en daarmee aan het bereiken van BKN. Binnen de agrarische sector bestaan al diverse beheerpakketten die een breed scala aan maatregelen bevatten om natuur te versterken. In dit onderzoek hebben we deze maatregelen samengebracht in een overzichtstabel (tabel 1). Daarbij zijn de meest bekende maatregelen geïnventariseerd, onder meer afkomstig uit de ecoregelingen van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij en Akkerbouw, het programma Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) en de Beter Voor-programma's. Maatregelen die sterk op elkaar lijken of overlappen, zijn samengevoegd. De bijdrage van een maatregel aan BKN-condities hangt sterk af van de lokale context, oftewel het landschapstype waarin deze wordt toegepast. Voor een eerdere publicatie is de landschapsindeling van het Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit (OBN) al gebruikt als basis voor BKN, omdat deze goed aansluit bij omgevingscondities en bestaande beheerkaders (Beukema et al., 2022). In navolging daarvan onderscheiden we in dit artikel de terrestrische

OBN-landschappen: beekdallandschap, droog zand-landschap, duin- en kustlandschap, heuvellandschap, laagveen- en zeekeilandschap, nat zandlandschap en rivierenlandschap. De aquatische landschappen (grote zoete wateren; zee en wad) vallen buiten de scope van dit onderzoek, omdat deze geen boerenland omvatten. Hoewel boerenland in veel gevallen het best te typeren valt als OBN-cultuurlandschap, is dit type niet op dezelfde manier meegenomen als de andere landschapstypen. Op kleine schaal (bijvoorbeeld bedrijfs- of collectiefniveau) is het cultuurlandschap namelijk te divers om een beknopt overzicht van algemene maatregelen te geven, terwijl op grotere schaal juist te weinig onderscheid kan worden gemaakt om effectief op lokale BKN-condities te sturen. Zo noemt OBN bijvoorbeeld het verdwijnen van landschapselementen als belangrijke bedreiging. Passende maatregelen om dit tegen te gaan verschillen echter sterk: in veenweidegebied zijn deze anders dan in heuvellandschap. Andere bedreigingen binnen het cultuurlandschap, zoals het gebruik van pesticiden en het verdwijnen van soorten door bemesting, zijn wél breed relevant voor boerenland in heel Nederland. In dit artikel positioneren we boerenland daarom binnen de bredere context van de natuurlijke OBN-landschappen. Op deze manier kunnen zowel algemeen toepasbare maatregelen (zoals het gebruik van biologische bestrijding) worden aanbevolen voor alle landschapstypen, terwijl meer gebieds-specifieke maatregelen (zoals de aanleg van poelen of grienden) kunnen worden aanbevolen afhankelijk van de lokale kansen en bedreigingen. Om de mogelijke bijdrage van maatregelen aan BKN te kunnen inschatten, hebben we per landschapstype een score toegekend: 0 (irrelevant of ongeschikt voor het landschapstype), 1 (geschikt) of 2 (zeer relevant). Deze beoordeling is gebaseerd op de interpretatie van de onderzoekers en de beschikbare wetenschappelijke literatuur. Deze inschattingen zijn voorgelegd aan drie experts van respectievelijk het Naturalis Biodiversity

Center, het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden en het Louis Bolk Instituut. Over het algemeen bestond er consensus over de waardering. Alleen over de waardering van bomen in veenweidegebied waren de meningen verdeeld in verband met het belang van openheid voor weidevogels. Omdat dit rapport zich richt op BKN en niet op specifieke soortgroepen, is hier uiteindelijk gekozen voor een relatief positieve beoordeling. In tabel 1 is voor elke maatregel aangegeven of deze bijdraagt aan de BKN-condities abiotiek, inrichting of beheer. Voor de prioritering zijn maatregelen die op meerdere condities aangrijpen hoger geplaatst dan maatregelen die slechts één aspect beïnvloeden. De sortering volgt de volgorde: abiotiek – inrichting – beheer. Voor BKN zijn vooralsnog geen kritische prestatie-indicatoren (KPI's) vastgesteld, zoals bijvoorbeeld een norm van 15% groenblauwe dooradering in een gebied. Ook voor afzonderlijke maatregelen zijn nog geen absolute waarden gespecificeerd. Hierdoor is het op dit moment nog niet te zeggen in hoeverre de implementatie van maatregelen daadwerkelijk leidt tot het behalen van het BKN-niveau.

Bijdragen van maatregelen

Dit onderzoek heeft geleid tot een overzicht van 68 maatregelen (tabel 1), variërend van volveldse vormen van natuurinclusieve landbouw (zoals agroforestry) tot kleinschalige ingrepen op het erf (zoals insectenhôtels). Alle gevonden maatregelen zijn toepasbaar op bedrijfs- of perceelniveau. Voor iedere maatregel is beoordeeld aan welke BKN-condities deze kan bijdragen. Slechts twee maatregelen dragen bij aan alle drie de condities: kruidenrijke akker en kruidenrijk grasland extensief. Het merendeel van de maatregelen gaat over inrichting (36) en/of abiotiek (31), terwijl een kleiner aantal betrekking heeft op beheer (17). De lijst bevat dan ook vooral maatregelen die landschapselementen versterken (zoals bomenrijen en struweel) of die abiotische

drukfactoren verminderen (zoals precisiebemesting en driftreductie). Binnen de categorie inrichting vallen zowel aanpassingen binnen agrarische percelen (bijvoorbeeld keverbanken en plasdras), lineaire elementen langs perceelranden (zoals bloemenranden en voederhagen), als habitatelementen op het erf (zoals nestkasten of groene daken). De categorie abiotiek heeft vooral betrekking op gewasverzorging. Maatregelen richten zich op het beperken van de emissie van meststoffen en bestrijdingsmiddelen, zoals het toepassen van organische in plaats van kunstmest en biologische bestrijding. Daarnaast kunnen maatregelen als infiltratiegreppels, bufferstroken en vanggewassen uitspoeling van nutriënten voorkomen. Beheermaatregelen hebben vooral betrekking op het onderhoud van landschapselementen (bijvoorbeeld ecologisch sloot- en oeverbeheer), maar ook op de intensiteit van landgebruik, zoals beweiding, grondbewerking en rustperiodes. Het grootste deel van de maatregelen (61) is breed in-

Bijlage bij tabel 1 en 2: toelichting en literatuur. Online te bekijken bij deze editie op landschap.nl of direct via de qr-code.

Appendix to table 1 and 2: explanatioan and literature. Available online at landschap.nl or directly via the QR code.

Grutto. Foto: William Voorberg.

zetbaar en kan worden toegepast in alle landschapstypen. Een kleiner aantal (6) is meer specifiek en kreeg een score 0 voor meerdere landschapstypen. Dit betreft vooral maatregelen die sterk afhankelijk zijn van lokale water- en bodemcondities, zoals vernatting van veenweide, infiltratiegreppels en natte teelten. Over het geheel genomen kwamen de meeste maatregelen met score 2 naar voren voor de meer gesloten landschapstypen (beekdallandschappen, rivierengebieden, droge zandlandschappen en natte zandlandschappen). Vaak gaat het hierbij om houtige landschapselementen die bijdragen aan het behoud of herstel van gradiënten en overgangen in het landschap. Voor het natte zandlandschap werden alle maatregelen als geschikt beoordeeld, en bovendien kende dit type het hoogste aandeel maatregelen met score 2 (17). Deze betroffen met name houtige landschapselementen (zoals houtwallen en agroforestry) en maatregelen voor waterkwaliteit (zoals vaste meststoffen en ecologisch slootbeheer). Voor het duin- en kustlandschap werden geen specifieke maatregelen gevonden en was het totale aantal geschikte maatregelen relatief laag (62) vergeleken met de andere landschapstypen. Het laagveen- en zeekleilandschap is apart beoordeeld vanwege de grote verschillen tussen veenweidegebieden en zeekleipolders. Zo bleken maatregelen rond akkerbeheer zeer relevant voor zeeklei, terwijl groenblauwe dooradering beter past bij laagveen. Voor beide landschappen is weidevoelbeheer van groot belang vanwege de openheid. Heuvellandschap wordt gekenmerkt door overgangssituaties en gradiënten. Hier sluiten houtige landschapselementen en bloemrijke randen goed aan, terwijl maatregelen als groenbedekking en groene braak essentieel zijn vanwege de aanwezigheid van hellingen en erosiegevoeligheid.

Financiering voor maatregelen

De beschikbaarheid van financiering voor natuurmaatregelen op boerenland is aanzienlijk, maar het aanbod

van instrumenten is gefragmenteerd en complex. Voor dit onderzoek hebben we een inventarisatie gemaakt van bestaande financieringsinstrumenten, gebaseerd op het overzicht Verdienmodellen uit de Toolbox voor Biodiversiteit (Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel, z.d.). Dit overzicht is aangevuld met enkele instrumenten uit de private sector en van NGO's. We moeten hierbij opmerken dat de inventarisatie vermoedelijk niet volledig is en bovendien voortdurend in ontwikkeling blijft. Het doel is vooral een algemeen beeld te schetsen van de beschikbare financieringsmogelijkheden en de achterliggende rationale van deze instrumenten. Bij de selectie van financieringsinstrumenten zijn vier criteria gehanteerd. Ten eerste ligt de focus uitsluitend op regelingen die financiële ondersteuning of vergoeding bieden; andere vormen van steun, zoals kennis of advies, zijn buiten beschouwing gelaten. Ten tweede moet duidelijk zijn hoe de regeling functioneert, inclusief de verantwoordelijke partij voor de toekenning van middelen. Onduidelijke of sterk versnipperde instrumenten zijn daarom niet meegenomen. Ten derde moet helder zijn aan welke voorwaarden agrariërs moeten voldoen om in aanmerking te komen voor vergoeding. Tot slot zijn alleen regelingen geselecteerd die expliciet beogen bij te dragen aan biodiversiteit. Regelingen die zich uitsluitend richten op bijvoorbeeld CO₂-reductie zijn buiten de inventarisatie gelaten.

Analyse van financieringsinstrumenten

De inventarisatie heeft geleid tot een overzicht van 24 financieringsinstrumenten (tabel 2), onderverdeeld in drie categorieën:

- 1. **Subsidies en regelingen van de overheid:** Deze categorie omvat bijvoorbeeld fiscale voordelen voor duurzame investeringen (zoals MIA), compensatie voor opbrengstverlies (zoals SKNL) en beloningen voor inspanningen (zoals GLB eco-regeling en BBM). Financiering wordt hierbij verstrekt door overheidsinstanties, zoals het Rijk of provincies.

- 2. **Vergoedingen vanuit het bedrijfsleven:** Financiële prikkels vanuit de private sector komen van werkers, supermarkten en banken. De vergoedingen zijn vaak gekoppeld aan een toeslag op de productprijs (bijvoorbeeld Tuurlijk! en Fokus Planet) of aan kortingen op rente of pacht (bijvoorbeeld Duurzaam boeren voor akkerbouwers).
- 3. **Financiële ondersteuning door stichtingen en NGO's:** Deze initiatieven zijn vaak kleinschaliger, maar hebben een meer innovatief karakter en bieden financiële ruimte voor grotere stappen richting natuurinclusieve landbouw. Soms gaat het zelfs om volledige systeemveranderingen waarbij grond, of hele bedrijven, eigendom worden van een gemeenschap (bijvoorbeeld Grond van Bestaan en Lenteland).

Een groot deel van de beloningen die door overheden en het bedrijfsleven wordt uitgekeerd, wordt berekend via puntensystemen. Deze systemen lijken vaak gebaseerd op het principe ‘hoe meer, hoe beter’, met een minimum en maximum dat wordt bepaald door

het maximaal uit te keren bedrag. Zo wordt in de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (BBM) een beloning uitgekeerd vanaf minimaal 5% kruidenrijk grasland (Stout et al., 2024). Om in aanmerking te komen voor een ANLb-, SNL- of BBM-vergoeding voor groenblauwe dooradering is minimaal 8% realisatie op eigen grond vereist (Natuurmonumenten & Landschappen NL, 2025). Wat deze instrumenten verder kenmerkt is de grote mate van keuzevrijheid: agrariërs bepalen zelf welke maatregelen worden toegepast. In de meeste gevallen gaat het om een inspanningsverplichting, niet om een ecologisch resultaat. Dit kan ertoe leiden dat de uitvoerbaarheid van een maatregel belangrijker wordt dan de effectiviteit. Daardoor worden de meest effectieve maatregelen soms niet toegepast en gaat een aanzienlijk deel van de financiering naar minder effectieve maatregelen, zoals ook geconstateerd door de Algemene Rekenkamer (2021). Enkele instrumenten, zoals BBM en ANLb, beperken dit door toegestane maatregelen af te stemmen op de locatie, maar dit garandeert

Kieviten bij plasdras.
Foto: William Voorberg.

nog geen biodiversiteitswinst. Visser & Kleyheeg (2025) tonen bijvoorbeeld aan dat veel ANLb-gebieden niet voldoen aan het benodigde areaal zwaar beheer voor stabiele populaties van weide- en akkervogels. Zo kan een gebiedsspecifiek aanbod van maatregelen averchts werkende keuzes voorkomen, maar door keuzevrijheid en inspanningsverplichtingen leidt dit nog niet automatisch tot biodiversiteitsherstel. Financieringsinstrumenten van stichtingen en NGO's wijken vaak af van die van overheden en private partijen. Beloningssystemen van overheden en het bedrijfsleven zijn doorgaans externe prikkels om agrariërs tot duurzamer gedrag te bewegen, waarbij financiering gekoppeld is aan inspanning. Stichtingen en NGO's hanteren een andere aanpak: de financiering is primair een middel om intrinsiek gemotiveerde doelen te realiseren. Bij deze instrumenten ontbreekt vaak een expliciete inspanningsverplichting, en hoewel er ook geen strikte resultaatverplichting is (zoals een bepaald aantal broedparen), is biodiversiteitswinst het

Natuurvriendelijke oever.
Foto: William Voorberg.

expliciete en primaire doel. De financiering fungeert in deze context niet als beloning voor het bereiken van het doel, maar als middel om het doel daadwerkelijk mogelijk te maken.

Basiskwaliteit Natuur realiseren

Onze inventarisaties laten zien dat er een breed scala aan maatregelen en financieringsmogelijkheden beschikbaar is. Toch hebben deze middelen nog niet geleid tot de gewenste natuurkwaliteit op het boerenland (Pe'er et al., 2022; Visser & Kleyheeg, 2025). Om inzicht te krijgen in mogelijke kansen en knelpunten, hebben we gesprekken gevoerd met twee agrariërs: een melkveehouder uit de Alblasserwaard (laagveenlandschap) en een akkerbouwer uit de Betuwe (rivierengebied). Hun ervaringen illustreren de kloof tussen het aanbod van middelen en de praktische implementatie op het bedrijf. Op basis van deze gesprekken onderscheiden we drie belangrijke uitdagingen. Beide geïnterviewden gaven aan veel waarde te hechten aan natuur en namen diverse maatregelen om deze te ondersteunen. Daarbij kiezen ze – begrijpelijk – voor maatregelen die het beste passen bij hun bedrijf. Zo schonk de melkveehouder aandacht aan ecologisch slootbeheer, natuurvriendelijke oevers en biologische gewasbescherming, terwijl de akkerbouwer een bloemenrand aanplantte, bodemkerend werken beperkte en een perceel braak liet liggen. Maatregelen die, gelet op het landschapstype, het meest effectief zouden zijn, werden echter vaak niet genomen. De melkveehouder vertelde bijvoorbeeld dat alle maatregelen die tot vernatting zouden leiden werden gemeden “omdat dit ten koste gaat van te veel landbouwgrond en er al voldoende water beschikbaar is in het veenweidegebied”. De akkerbouwer uit de Betuwe gaf aan terughoudend te zijn met het plaatsen van landschapselementen vanwege de mogelijke opbrengstderving door schaduwwerking. Ten tweede ontbreekt een duidelijk streefbeeld van de natuurkwaliteit waaraan genomen maatregelen

per landschapstype minimaal zouden moeten bijdragen. De meeste financieringsinstrumenten zijn ingericht om specifieke KPI's te belonen (bijvoorbeeld 10% groenblauwe dooradering) en niet om het realiseren van BKN binnen een bepaald landschap te sturen. Dit kan leiden tot een zekere willekeur. Zo kreeg de akkerbouwer uit de Betuwe een vergoeding voor een struik die al aanwezig was. In dit landschapstype zou investeren in landschapselementen zoals struwelen, heggen en hagen weliswaar het meest kansrijk zijn, maar het aandeel dat bijdraagt aan een minimaal BKN-niveau is onbekend. De melkveehouder gaf een vergelijkbaar beeld: hij streeft naar natuurinclusiviteit op zijn bedrijf, maar beoordeelt dit op basis van haalbaar geachte maatregelen, niet op basis van de soort en kwaliteit van natuur. Voor beide bedrijven zou een minimum- of streefwaarde voor natuurkwaliteit helpen om duidelijk te maken welke bijdragen boeren kunnen leveren aan ecosysteemherstel. Ten derde hebben financieringsinstrumenten hun eigen dynamiek en beperkingen. Sommige maatregelen, zoals agroforestry, zijn niet overal toepasbaar en bieden slechts voor specifieke boeren een lonkend perspectief. Iets vergelijkbaars geldt voor kruidenrijk grasland, dat in droog- en nat zandlandschap eenvoudiger kan worden gerealiseerd dan in veenweidegebieden (OBN, 2025; Van Eekeren & Visser, 2019). Daarnaast zijn sommige instrumenten pas rendabel op de lange termijn. Een illustratief voorbeeld is de omschakeling naar biologische landbouw en de bijbehorende SKAL-certificatie. Melkveehouders die biologisch willen boeren, kennen vaak een omschakelperiode van twee jaar, waarin investeringen in bijvoorbeeld gewasbescherming en veevoer moeten worden gedaan voorafgaand aan de certificering, terwijl deze investeringen pas rendabel worden als de volledige productie biologisch is en producten het certificaat ‘biologisch’ mogen dragen (Melkveebedrijf, 2016). Andere maatregelen vragen minder ingrijpende aanpassingen, maar gaan vaak wel gepaard met inves-

teringen of tijdelijk opbrengstverlies, zoals bufferstroken of het aanplanten van kruidenrijk grasland. Daarbij kennen maatregelen vaak complexe procedures en verantwoordingsplichten. De akkerbouwer uit de Betuwe gaf aan dat hij ondanks de ruime vergoeding van het Beter voor-programma van Albert Heijn toch afziet van deelname, vanwege toenemende bureaucratie en strengere eisen. Voor boeren is het telkens een ingewikkelde afweging: welke maatregelen zijn het meest rendabel? Eerder onderzoek laat zien dat het voor boeren moeilijk is de kosten van een maatregel te doorgronden en vervolgens in te schatten in hoeverre financieringsinstrumenten deze kosten dekken of een aantrekkelijk alternatief bieden voor niet-natuurvriendelijke landbouw (Van der Burgt & Voorberg, 2024).

Conclusie

Basiskwaliteit Natuur (BKN) biedt een veelbelovend kader voor natuurherstel, met de focus op het herstellen van condities (abiotiek, inrichting en beheer) om algemene soorten te laten floreren. Onze inventarisatie laat zien dat er een breed scala aan maatregelen beschikbaar is die agrariërs kunnen toepassen, evenals een diversiteit aan financieringsinstrumenten om hen hierin tegemoet te komen. Desondanks blijft natuurkwaliteit op boerenland achteruitgaan. Op basis van onze analyse van de middelen en de gesprekken met agrariërs identificeren we twee belangrijke uitdagingen die de realisatie van BKN belemmeren.

- 1. De criteria en KPI's van veel financieringsinstrumenten zijn niet specifiek afgestemd op het realiseren van een bepaald niveau van natuurkwaliteit. Hierdoor worden maatregelen beloond die weliswaar positief kunnen zijn, maar niet noodzakelijk de meest effectieve zijn binnen een specifiek landschapstype. Dit probleem doet zich bijvoorbeeld voor bij weidevogelbeheer, waar subsidies onvoldoende aanzetten tot de juiste acties, met dalende vogelpopulaties als gevolg (Algemene Rekenkamer,

2021; Vogelbescherming, 2024). Voor een effectieve realisatie van BKN is het daarom nodig dat financieringsinstrumenten worden herzien, zodat zij inspanningen belonen die aantoonbaar bijdragen aan het herstel van de condities die ten minste BKN waarborgen.

2. **De stap van maatregel naar resultaat is nog onduidelijk.** Hoewel er een uitgebreid pakket aan maatregelen beschikbaar is, is het momenteel nog niet mogelijk om te bepalen hoe deze maatregelen samen bijdragen aan BKN in de verschillende landschapstypen. Specifieke BKN-KPI's met duidelijke grenswaarden per landschapstype ontbreken nog (Meesters et al., 2024). Hierdoor blijft onduidelijk

wanneer BKN is bereikt en wat de bijdrage van individuele agrariërs precies moet zijn. Het vaststellen van grenswaarden voor de bestaande maatregelen zou het monitoren van de effectiviteit beter mogelijk maken. Dit garandeert echter nog niet dat maatregelen op de juiste manier worden toegepast. De focus zou daarom niet alleen moeten liggen op het formuleren van grenswaarden, maar ook op het creëren van een systeem dat de uitvoering van de meest effectieve maatregelen stimuleert en waarborgt.

Dit onderzoek is uitgevoerd als onderdeel van het NWO-NWA project Living Lab Alblasserwaard: Naar een bio-diverse, productieve, leefbare waard (NWA.1331.19.001)

Summary
Basic Nature Quality on farmland. Possible measures and financial instruments

Fleur van Duin, Lotte Vroomans, Koos Biesmeijer & William Voorberg
Basic Nature Quality, nature restoration, agricultural land, measures, financing

Nature in the Netherlands has declined drastically in the last 50 years, with not only rare but also common species like sparrows, frogs, and pollinators under threat. Agricultural landscapes have seen drastic losses in biodiversity, making habitat restoration at landscape scale essential to meet EU directives like the Nature Restoration Law. The concept of Basic Nature Quality (BNQ) offers a promising approach by focusing on restoring environmental conditions for common species rather than targeting specialist species. This study examines (1) which measures are already available to achieve BNQ in agricultural land and (2) which financial instruments can support their implementation.

Using the OBN landscape typology, the study assesses the relevance of 68 biodiversity measures across eight farmland-related landscape types. Also, a broad range of subsidies and private initiatives already exists but often lacks alignment with ecological goals. Interviews with farmers reveal trade-offs between ecological effectiveness and practical implementation. The study concludes that better alignment of measures, funding, and landscape-specific ecological targets - alongside minimum quality thresholds - are essential for achieving BNQ in Dutch agricultural fields.

Literatuur

Algemene Rekenkamer (2021). *Waar is de grutto? Aanpak bescherming weidevogels werkt niet.* Rapport.

Beukema, W., Koppenjan, J. & Biesmeijer, K. (2022). *Groslijst Basiskwaliteit Natuur: algemene soorten per landschap en regio.* Naturalis Biodiversity Center.

Biesmeijer, K., Klumpers, S., Visseren-Hamakers, I., Kleijn, D. & Kwak, R. (2021). *Op weg naar Basiskwaliteit Natuur.* Naturalis Biodiversity Center.

Edixhoven, F. & Jansen, L. (2024). *Kritische Prestatie Indicatoren voor biodiversiteit in de openbare ruimte.* Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel.

Melkveebedrijf (2016). *Biologisch in trek bij melkveehouders.* <https://www.melkveebedrijf.nl/actueel/biologisch-in-trek-bij-melkveehouders/> (geraadpleegd op 21 april 2025).

Meesters, H., Biesmeijer, K., Edixhoven, F., Gras-hof-Bokdam, C., Hofhuis, H., Wallis de Vries & Zollinger, R. (2024). *Kennisdocument Basiskwaliteit Natuur.* Samen voor Biodiversiteit.

Natuurmonumenten & Landschappen NL (2025). *KPI-set voor natuurinclusieve Landbouw – versie 2025.* Notitie.

OBN (2025). *Kruiden- en faunarijk grasland.* <https://natuurlennis.nl/beheertypen/n12-rijke-graslanden-en-akkers/n12-02-kruiden-en-faunarijk-grasland> (geraadpleegd op 3 mei 2025).

Stout, B., Rougoor, C., Dekker, A. & Hage, A. (2024). *Mid-term review Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij.* CLM Onderzoek en Advies, rapport CLM-1212.

Pe’er, G., Finn, J.A., Díaz, M., Birkenstock, M., Lakner, S., Röder, N. ... Guyomard, H. (2022). How can the European Common Agricultural Policy help halt biodiversity loss? Recommendations by over 300 experts. *Conservation Letters*, 15(6), e12901.

Provincie Overijssel (2024). *Basiskwaliteit Natuur in Overijssel: Ontwikkeling methodiek voor BKN in Overijssel.* <https://storymaps.arcgis.com/stories/9cd4f4eb93d74a299bdfd4ae18ce8550> (geraadpleegd op 11 augustus 2025).

Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel (z.d.). *Toolbox voor Biodiversiteit – Verdienmodellen.* <https://www.samenvoorbiodiversiteit.nl/toolbox/verdienmodellen/tools-documenten> (geraadpleegd op 7 augustus 2025).

Van der Burgt, E. & Voorberg, W. (2024). *Kosten van transitie: Wat kost de implementatie van biodiversiteitsmaatregelen voor een melkveehouder in de Alblasserwaard?* Naturalis Biodiversity Center.

Van Eekeren, N. & Visser, T. (2019). *Memo: Invulling Kruidenrijk grasland - Definitie, randvoorwaarden en borging.* Louis Bolk Instituut.

Visser, T. & Kleyheeg, E. (2025). *Ecologische evaluatie Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer.* Wageningen Environmental Research, rapport 4322.

Vogelbescherming (2024). *Standpunt weidevogels.* <https://www.vogelbescherming.nl/over-ons/standpunten/standpunt-weidevogels> (geraadpleegd op 16 september 2025).

Wallis de Vries, M.F., Sierdsema, H., Gmelig Meyling, A.W., Van Deijk, J., van Grunsven, R.H.A., Kleukers, R.M.J.C Zollinger, R. (2022). *Meetsoorten voor Basiskwaliteit Natuur.* SoortenNL, rapport.

WNF (2023). *Living Planet Report Nederland. Kiezen voor natuurherstel.* Wereld Natuur Fonds, WWF-NL (Wereld Natuur Fonds).